

ENERJİ VE TELEKOMÜNİ- KASYON ALANINDA NELER OLUYOR

1980'li yılların, gelişmekte olan ülkeler açısından önemi, belli alanlardaki alt yapı yatırımlarının inanılmaz ölçüde yoğunlaşması, belki de sadece bu alanlarda gelişmiş ülkeler seviyesine ulaşılması olarak belirlenebilir. Türkiye'de de elektrik enerjisi ve telekomünikasyon alanında yirmi yıldan bu yana atılan adımlar ve gelinen nokta dikkat çekicidir.

Bu alanlardaki gelişmeye koşut olarak, yabancı sermayeye ilişkin serbestleştirici yasa ve düzenlemelerin geliştirilmesi, hükümetlerin asli amacının mümkün olduğunca büyük miktarda yabancı sermayeyi ülkeye çekmek olarak ifade edilmesi, arada birtakım bağlantılar olduğunu göstermektedir. Şunu söylemek mümkündür gibi geliyor bana; özellikle bu iki alandaki yatırımlar, ülke yurttaşlarından çok, yabancı sermaye/ulusötesi şirketler için planlanmakta ve yapılmaktadır.

1995'lerden bu yana hukuk alanında yapılmaya çalışılan ve yapılan değişiklikler bu açıdan son derece anlamlıdır. Kamu tarafından ve kamu maliyesine dayanılarak yapılan büyük yatırımlar, özelleştirme ile özel sektöre, daha doğrusu bu alanda faaliyet yürüten ulusötesi, tekel niteliğindeki dev şirketlere devredilmektedir. Kamu, işlevini görmüş, riskli olan süreci tamamlamış, gelir elde etme sürecinde ise ortaya sermaye şirketleri çıkmıştır; kısacası sürecin özeti budur.

En çok bu iki alanda faaliyet yürüten mühendislerin meslek odası olarak EMO, süreci yakından takip etmiş, kamu ve toplum yararına aykırı bulunduğu gelişmeleri, mevcut hukuk sistemi içerisinde hükümsüz kılmaya çalışmıştır.

Bu iki alandaki gelişmelerin, bir yanı sıra Oda üyelerinin bireysel yaşamlarını, diğer yandan da bu ülkenin yurttaş olmaları nedeniyle toplumsal yaşamı etkilemesi nedeniyle, açıklığa kavuşturulmasında fayda olduğu ortadadır; ÇEAŞ'da, AKTAŞ'da, Türk Telekom'da, Enerji Bakanlığı ve TEAŞ/TEDAŞ'da neler oluyor, kim ne istiyor, kim ne yapıyor, yargının olaylara bakışı nedir, tüm bu hususların belirli bir ölçüde ortaya konması gerekmektedir.

Çukurova Elektrik AŞ. (ÇEAŞ)

1998 yılında Bakanlık/TEDAŞ ile ÇEAŞ arasında imzalanan "görev

Av. Gökhan CANDOĞAN
Oda Hukuk Müşaviri

verme sözleşmesi" ile "işletme hakkı devir sözleşmesi"nin iptali istemiyle bir mühendis adına açılmış olan davada, 3 Ekim 2000 tarihinde Danıştay 10. Dairesi'nde duruşma yapılmış ve duruşmaya avukatlarının yanı sıra Kemal Uzan bizzat katılarak savunma yapmıştır.

Duruşmada, şirketin kamu yararına faaliyet yürütmediği, özellikle, Uzan'ların şirketi ele geçirmesinden bu yana kayda değer bir yatırım yapılmadığı, aksine şirketin zarar etme noktasına getirildiği, çeşitli işlemlerle şirketin içinin boşaltıldığı, bir çok usulsüzlüğün bulunduğu, bu usulsüzlüklerin devletin denetim birimleri tarafından tek tek saptanarak rapor haline getirildiği, şirketin esas olarak kendi üreteceği elektriği satması gerekirken, TEAŞ'dan aldığı elektriği TEDAŞ'a geri satan bir komisyoncu haline geldiği, bu olay sebebiyle trilyonlarla ifade edilecek bir kamu zararı doğduğu, bunların yanında, şirketin bir çok kurum ve kuruluşla mahkemelik olduğu, TEAŞ'a ödemesi gereken elektrik enerjisi bedelini ödemediği, hukuken mümkün olmamasına rağmen, sözleşmeye bir şekilde konmuş tahkim şartına dayanarak TEAŞ ile ÇEAŞ arasındaki uyuşmazlıkların üç kişilik tahkim heyetine götürüldüğü, idare hukuku esaslarından bihaber hakemlerin kararıyla TEAŞ'ın zarara uğratıldığı, ÇEAŞ yönetiminin, özellikle SPK mevzuatından kaynaklı hiçbir yükümlülüğünü yerine getirmediği, SPK'nın son çare olarak mahkeme kararıyla şirkete ait belgelere el koyduğu, bir çok usulsüzlüğü saptadığı belirtilerek sözleşmelerin iptali istenmiştir.

Duruşmanın hemen sonrasında, SPK, ÇEAŞ ile ilgili raporunu tamamlayarak kamuoyuna sunmuştur. Rapora göre, ÇEAŞ'ın yatırımları yapmadığı/aksattığı, bu nedenle hizmetin sunulmasında sorunlar doğduğu, ÇEAŞ'ın portföyünde Telsim şirketinin hisse senedi bulunduğu, 3096 sayılı yasaya göre ku-

ruşma bir şirketin sadece elektrik hizmetleri ile uğraşabileceği, bu nedenle bu durumun açık bir şekilde yasaya aykırı olduğu, şirket aleyhine bir çok dava bulunduğu ve bu davalar ile şirketin işini gerektiği gibi yerine getirmediğinin tespit edildiği ve sözleşmesinin feshi gerektiği belirtilmiştir.

İşin acı verici yanı, SPK'nın bu saptamalarına karşılık, bu şirkete ilişkin her türlü belge ve bilgiye sahip Enerji Bakanlığı ile TEAŞ/TEDAŞ'ın olayları adeta seyretmesi, kamu gücünü kullanma yönünde adım atmaması ve kamu zararının giderek büyümesine seyirci kalmasıdır.

SPK Raporu, Danıştay 10. Daire'deki dosyaya sunulmuş ve raporun aslının SPK'dan istenilmesi ve gerekli incelemeler yapılarak sözleşmelerin iptaline karar verilmesi isteminde bulunulmuştur.

Aktaş Elektrik

EMO'nun, faaliyete başladığı 1990 yılından bu yana peşinde olduğu, bir çok haksız, hukuka aykırı ve usulsüz işlemini ortaya çıkardığı Aktaş Elektrik ile imzalanan sözleşmenin iptali istemiyle açılan davada, Danıştay 10. Daire'si, oldukça yetersiz ve kötü bir gerekçeyle davayı reddetmiş, temyiz istemimiz üzerine dosyayı inceleyen Danıştay Dava Daireleri Genel Kurulu, yürütmenin durdurulması kararı vererek, şirket yönetimine el konmasına neden olmuştur. Halen bu aşamada olan dosya ile ilgili kimi gelişmeler dikkat çekicidir.

Temyiz aşamasına kadar dosyayı dikkate almayan, davaya katılma isteminde bulunmayan Aktaş Elektrik, temyiz aşamasında, hukuken mümkün olmamasına karşılık, davaya katılma isteminde bulunmuş ve bir çok belge ve bilgiyi dosyaya sunmuştur.

Başbakanlık Teftiş Kurulu'nun, mahsuplaşma yapılmaması nedeniyle 100 trilyon civarında kamu zararı oluştuğu, ilgililer hakkında işlem

yapılması ve Aktaş Elektrik'in sözleşmesinin fesh edilmesi istemini içeren rapor ve görüşlerine rağmen, TEAŞ ile Aktaş arasında, hangi esaslara dayandığı belli olmayan bir mahsuplaşmaya gidilmiş, 5 trilyon lira karşılığında 1990/1997 arası dönem için Aktaş ibra edilmeye çalışılmış, alelacele bir şekilde 1998/2000 yılları mahsuplaşması yapılmaya çalışılmış, buna ilişkin belgeler Danıştay'daki dosyaya ibraz edilerek davanın reddi isteminde bulunulmuştur.

Dosyada mevcut Kasım 1999 tarihli Başbakanlık Teftiş Kurulu görüşü bir kenara itilerek ortaya atılan bu geçersiz işlemlere dayanarak Danıştay Savcısı, önceki görüşünden dönerek, TEAŞ ile Aktaş arasındaki sorunun halledildiğini, dolayısıyla davanın reddi gerektiğini ifade etmiştir. Bu arada, birileri, el altından, tahtası kapalı Aktaş Elektrik'in hisselerini düşük fiyatlarla toplamaya başlamıştır.

Bu anlamlı ama açıklanması zor gelişmeler, yakın bir tarihte sonuçlanması beklenen davaya ilişkin ipucu verici niteliktedir. Nasıl olduysa bir anda davanın Aktaş lehine dönüşü gibi bir noktaya gelinmiştir.

TEAŞ'ın Üçe Bölünmesi

TEK'in ikiye bölünerek özelleştirilmeye başlanmasını takiben, Dünya Bankası'nın verdiği kredinin ön şartı olan, TEAŞ'ın yeni parçalara bölünmesi işlemi de gerçekleştirildi. 8 Ekim 2000 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan, 15.9.2000 tarih ve 2000/1312 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile TEAŞ, "Türkiye Elektrik İletim Anonim Şirketi", "Elektrik Üretim Anonim Şirketi" ve "Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt Anonim Şirketi" olarak üçe ayrıldı.

Türkiye Cumhuriyeti ile Dünya Bankası arasında imzalanan 25.6.1998 tarihli kredi anlaşması, açık bir dille, kredi olarak verilen 270 milyon

USD'in, hangi şartlarda hangi amaç ve işlerde kullanılabileceğini hüküm altına almıştır. Kullanılacak danışmanın bile Dünya Bankası listesinden ve belirlenen şartlarda seçildiği projenin asli amacı, elektrik enerjisi üretim/iletim faaliyetlerinin iyice birbirinden ayrılması, özelleştirmenin tamamlanması, elektriğin perakende satış fiyatının, vergi vb. ödemeler hariç minimum düzeyinin 6 cent olmasıdır.

Şöyle bir düşünelim, TEK'in ikiye ayrılmasının kamuya ve topluma ne gibi bir faydası olmuştur? Hangi toplumsal fayda bu kez de TEAŞ'ın üçe bölünmesine neden olmaktadır? Buna karar verenler kimin adına hareket etmektedirler? Yurttaşların mı?

Ama, bu Bakanlar Kurulu kararına dayanak olan 233 sayılı KHK'da değişiklik yapan 615 sayılı KHK, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen 4588 sayılı yetki yasasına dayanılarak çıkarılmış olduğundan, hukuki dayanağını kaybetmiş ve geçersiz hale gelmiştir ve Fazilet Partisi tarafından açılan dava sonucunda 615 sayılı KHK iptal edilmiştir. Dolayısıyla Bakanlar Kurulu kararı da hükümsüz hale gelmiştir. Yani, yeni bir düzenleme gerekmektedir TEAŞ'ın üçe bölünmesi ve Dünya Bankası'nın tatmin edilmesi için.

Elektrikte Sabit Ücret

9.9.2000 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Yönetmelik ile Elektrik Tarifeleri Yönetmeliği'nin tek terimli tarifeye ilişkin hükümleri değiştirilmiş, güç bedeli adı altında, TEDAŞ yönetimince belirlenecek bir bedelin abonelerden alınması hükme bağlanmıştır. Sabit ücret olarak adlandırılan bu değişikliğin altında, kamu kuruluşu olan TEDAŞ'ın borçlarının karşılanamaz boyutlara gelmiş olması gibi bir gerekçe yatmaktadır. Oysa, yıllardan bu yana, elektrik aboneleri, yani yurttaşlar, elektrik yatırımlarına tesise iştirak bedeli

altında, ciddi bir katkı sunmuştur. Güç bedeli/sabit ücretin hiçbir madde ve hukuki gerekçesi yoktur. Ötesinde, kamunun borçları ileri sürülürken, 2001'de dağıtım tesislerinin özel şirketlere devredilecek oluşu da, asli amacın özel şirketlere yeni bir gelir yaratmak olduğu da ortaya çıkmaktadır.

Danıştay, açılan dava üzerine sabit ücret için yürütmenin durdurulması kararı vermiş bulunmaktadır. Bu bedelin hukuka uygun olmadığı ve iptal edileceği açıktır.

Akkuyu'ya Mobil/ Yüzer-Gezer Santral

1998 yılında bir Bakanlar Kurulu kararı ile yürürlüğe konmak istenen

yüzer-gezer santrallara ilişkin işlemler, tarafımızca dava konusu yapılmasından sonra, konunun yasal düzenleme gerektirdiği düşünceyle, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen 4588 sayılı yetki yasasına dayanılarak 628 sayılı KHK (5.10.2000 tarihli Resmi Gazete) çıkarılmıştır.

Anayasa Mahkemesi tarafından, kararın Resmi Gazete'de yayımından itibaren bir yıl sonra yürürlüğe girmesi kabul edilen kararla iptal edilen 628 sayılı KHK sonrası, Meclis'te, yeni bir yasal düzenleme çalışması yapılmaktadır. Bir tasarı halen TBMM'de ilgili komisyonda görüşülmektedir.

Dayanak düzenlemeler geçersiz hale gelirken, Enerji Bakanlığı harıl harıl yüzer gezer ihalesi yapmakta ve şirketlerden teklif almaktadır. Rüzgar santralleri konusunda kılını kıpırdatmaya pek de hevesli olmayan, toplumu, gelecek kuşakları düşünme gibi insani yaklaşımları gayri ciddi bulan karar vericilerimiz, 17 bölgede yüzer gezer santral oluşturulması için ihale düzenleyip teklif almışlardır.

İşin trajik komik noktası, bu yerlerden birisinin de, yıllardır verdikleri mücadele ile nükleer santral belasından kurtulmanın buruk tadını yaşamakta olan Akkuyulu yurttaşlarımızın yaşam alanı olmasıdır.

Gezegeenin doğal kirlenmenin ötesinde bir durumla karşı karşıya kaldığı, önümüzdeki kırk elli yıllık süre içinde insani yaşamın koşullarının oldukça değişmesinin beklendiği, bu nedenle gelişmiş ülkelerin çevreye yüksek derecede hassasiyet gösterdikleri, kendi ülkelerini kirlenmek yerine çevre ülkeleri kirlenmeye çalıştıkları bir dönemde, çapsiz ve yetersiz politikacıların kararları ile ülkenin kirlenmeye çalışılmasının acınası ve son örneği olan yüzer gezer santral, idarenin güç gösterisini kazanma girişimi çerçevesinde Akkuyu'ya yerleştirilmeye çalışılacaktır.

Ve Diğerleri...

Hükümetlerin en çok düzenleme yapma ihtiyacı hissettikleri alanlardan birisi olan elektrik enerjisi üretim, iletim ve dağıtımına ilişkin olarak yapılanlar ve/veya yapılmaya çalışılanlar bunlarla sınırlı değildir elbette. Bir yasa tasarısı vardı, örneğin, düzenleyici kurul öngören, özelleştirmeyi ve sektörü yönetecek. Sanırım bankacılık üst kurulunun çalışmalarından sonra, elektrik üst kurulunun oluşturulması biraz daha zaman alacaktır.

İşletme hakkı devirleri yapılacaktır, son tarih 2001 Ocak ayıydı, çalışanlar istemiyor tabii, ama onların istememesinden bağımsız olarak, bilemediğimiz birtakım gerekçelerle devirler ertelenip duruyor, şeffaf idari yapı ser verir sır vermez durumda, neler oluyor bilmiyoruz.

Bildiğimiz, devralacak şirketler ile üretim şirketlerin çoğunun, anayasa

değişikliği çerçevesinde idare ile aralarında yaptıkları sözleşmenin özel hukuk sözleşmesine dönüştürülmesi için başvuruda buldukları ve bu başvuruların idare tarafından yerine getirildiği.

1998 yılında yapılan Enerji Şurası'nda, 3096 sayılı yasada personele ilişkin hiçbir hüküm bulunmadığı, bu şekilde özelleştirme yapılması halinde çalışanların mağdur olacağı, derhal yasal düzenleme yapılması gerektiği belirtiliyordu. Hiç bir şey yapılmadı, işletme hakkı devirleri, hukuken, personel açısından yok hükmünde olacak; bekliyoruz.

Elektrik enerjisi idari yapısının, yönetiminin niteliksizliği sürüyor. Kamunun dürüst, onurlu ve kamu yararına çalışan personeli işlevsiz kılınırken, niteliksiz ve yetersiz personel üst noktalara doğru tırmanıyor. Enerji sektörü yönetilemiyor, hukuki düzenlemeler, Dünya Bankası'nın danışman listesinde yer

alan, Türkiye'nin hukuk sisteminden bihaber kişiler tarafından gelişigüzel ve oldukça yüksek bir ücret karşılığında, avukatlık mevzuatına aykırı olarak faaliyet yürüten kişi/kuruluşlar tarafından yapılmaya devam ediyor; gözlüyoruz.

3096 sayılı yasa 1984 yılında çıkarıldı, 1990 yılından beri de sayısız yasal düzenleme. Hepsi özelleştirme, kamu hizmetini ticari bir işe dönüştürme amacı için... Neler yapıldı, neler yapılmadı; şöyle dönüp geriye bakan olsa, ne haldeyiz, 20 yıldır kim enerji sektörünü yönlendiriyor ve kim elektrik sıkıntısından bahsediyor şimdi? Aynı kişiler mi, kim bunlardan sorumlu, bankaların için boşaltanlar cezalandırılmaya başladı, acaba, enerji şirketlerinin içini 10 yıldır boşaltanlar, boşaltmaya devam edenler ve bunların kamudaki destekçileri de savcılar ve mahkemelerle tanışacaklar mı? Umuyoruz...

